

СТАНОВИЩЕ

от доц. д-р Владислав Огнянов Миланов – преподавател по съвременен български език
в Катедрата по български език на СУ „Свети Климент Охридски“

за дисертационния труд на на тема: **Езикови характеристики на фалшивите новини**

Докторант: Руслана Маргова

Научен ръководител: доц. д-р Екатерина Търпоманова

Със **Заповед № РД 38 – 198/ 26.04.2023 г.** съм назначен за член на научното жури по процедура за присъждане на научно-образователната степен на Руслана Маргова. Ще си позволя да разчупя жанра на становището и ще започна своето изложение с факта, че познавам текстовете на Руслана Маргова още като заявка за научни публикации в списание „Съвременна лингвистика“, издание на Факултета по славянски филологии, в което своите научни трудове публикуват млади изследователи, където статиите на докторантката бяха оценени с най-високи точки от анонимните рецензенти. Още от първоначалните текстове разбрах, че изборът на темата е пречупен през дълбокия професионализъм на изследователката, обвързан по същество с материала и с дългогодишните ѝ наблюдения върху едно толкова сложно явление, каквото са фалшивите новини. Без съмнение е невъзможно да се определи тяхната същност и да се намери решение за разпознаването им в информационния поток, който залива обществото непрекъснато и по различни канали, ако не се направи задълбочен анализ на езиковите средства, чрез които се постига фалшификацията.

Ще започна текста си с кратък коментар по избора на тема за дисертационното изследване. Няма съмнение, че темата е дисертабилна. Не харесвам този термин, но той е част от инструментариума, с който задължително работим при оценката за научния труд. Повод е да поздравя научната ръководителка и докторантката за избора на една толкова мащабна тема, при това в безграничното поле на пресичане на няколко научни дисциплини, които непрекъснато търсят практически и теоретични решения как да се справи научната общност у нас и по света в полза на цялото общество с фалшивите новини. Няма съмнение, че именно през анализа на езиковите им характеристики е възможно да се намери подход за разпознаването им и да се типологизират маркери, чрез които този тип манипулация да бъдат идентифицирана и маргинализирана.

За да не повтарям обобщено прегледа на структурата, обхвата, методите, целите и задачите на дисертацията, които със сигурност рецензиите ще представят задълбочено и всеобхватно, ще си позволя да отбележа някои от задължителните реквизити на труда: общият обем е от 221 страници, разположени в няколко големи тематични области. Ясно и подредено са представени научните приноси, придружени, където е необходимо със справки, таблици и графични изображения; използваните източници, както и научните приноси по темата на изследването. Структурата е задълбочено премислена и много ясно представя концепцията на докторантката върху изследвания проблем. Структурирането е направено на базата на основните проблеми и задачи, поставени за решаване за постигане на главната цел. Тази заявка още в началото на текста е изпълнена и всяка следваща тематична част последователно и целенасочено потвърждава това. Може би е трябвало да бъде ограничен тематичният обхват на изследването, защото според мене всяка от разгърнатите части може да бъде обособена в самостоятелно научно изследване. Опитът на авторката обаче, изграден върху основата на дългогодишни наблюдения, съчетан с умението на научната ръководителка умело да наблюдава и да напътства процесите по изграждането на текста, са довели до опит за едно пълно описание на езиковите характеристики на фалшивите новини, който стъпва на много широка основа, като преплита фундаментални знания от журналистиката, философията, онтогенезата на езика, медицината, психологията, социологията, граматиката и др. Този опит е успешен и със сигурност ще бъде полезен на специалистите от различни сфери.

Прегледът на научната литература от различни области показва прецизност на обзора и убедителна подреденост, която не само ориентира библиографски, а показва изграденото умение, типично за всеки изследовател в полето на лингвистиката, да систематизира предходните изследвания и научни хипотези, за да може да открие приносните моменти, да разгледа явлението в неговата широка представеност в научните трудове и да разгърне спорните дискуссионни въпроси, на които дисертацията отговаря.

Иновативният характер на научната теза на Руслана Маргова, осмислен през задълбочения преглед на понятия и хипотези от различните науки, на първо място стъпва върху широко представяне на явлението *фалшиви новини* чрез разгръщане на специфичния терминологичен апарат и съдържателните реквизити на различните елементи, които изпълват фалшивите новини и ги превръщат в мощно средство за манипулация. В достатъчен обем и съдържание са разгърнати понятия като:

- *Дезинформация, неточна информация и злонамерена информация;*

- *Пропаганда, манипулация и информационна война;*
- *Хибридна война; Активни мероприятия, опорки и наративи; Фалшиви новини*
- *Интернет и предразсъдъци; Астротърфинг и координирано неавтентично поведение; Кликбейт; Тролове, ехо камери (echo stais), балони; Ефект на илюзорната истина; Газлайтинг; Постистина; Медийна грамотност, критично мислене; Deepfake; Debunking; Prebunking и много други.*

За да бъде пълно представена темата в научната разработка е направен и преглед на историческите аспекти на явлението и така се очертава цялостната представа за същността му. Научно мотивирани са и пресечните точки между няколко фундаментални дисциплини, през което се въвежда не само интердисциплинарността на явлението, но и неговата сложност и противоречивост, от които следват редица ефекти върху съзнанието и „информираността“ на потребителите на фалшиви новини. Тези уточнения са важни, за да може след това докторантката убедително да направи преглед и на философските аспекти, като през тях започва да въвежда и в същинската езиковедска част на изследването.

По отношение на лингвистичната стойност на труда категорично могат да бъдат направени няколко основни извода:

- Авторката познава добре съвременните теории, свързани с лингвистиката и с компютърната лингвистика; По-смело според мене трябва да очертае и да подчертае собственото си разбиране, което е добре аргументирано след разполагането на явлението в медийна реч;
- През обобщението на начините, чрез които компютърната лингвистика, разпознава фалшивите новини е направен плавен преход към същинските за дисертацията анализи, които стъпват върху основата на езиковите характеристики;
- Задълбочено и изключително подредено са представени евиденциалите като авторски „способ“ за създаване на фалшива информация; тук бих насочил дисертантката към размисъл по отношение на идентификацията по стила на създаване на новините и към въвеждане и осмисляне на понятието индивидуален стил с оглед на темата, което проф. Мирослав Янакиев анализира задълбочено в своите научни трудове – за да се разгърне портретът на често анонимните автори на новините.

- Задълбочено и достатъчно с оглед на целите и задачите на дисертацията са представени научните постановки по отношение на евиденциалността в българския език, като са обобщени както класически, така и по-нови постановки по темата;
- Работата с примерите по отношение на ренаратива и дубитатива е сериозен принос, защото така се разширява корпусът от наблюдения върху евиденциалите в медийната реч. Не мога да не споделя своето удовлетворение, че чрез анализа се търсят конкретни практически решения, с които да се разпознават и евентуално да се ограничават манипулативните стратегии на/във фалшивите новини.
- Анализирани са проблемите, които пораждат заглавията на фалшивите новини, като и тук убедително проличава умението на авторката да разчита едновременно журналистическите стратегии с езиковите начини за тяхното постигане.

Библиографията е прецизно изготвена и пълно отразява състоянието на предходните източници по темата, което е важно както за теоретичната рамка на дисертацията, така и за самостоятелно изведените приноси, които ми се струва, че докторантката може да обособи по-категорично.

Препоръки. При желание на авторката да продължи изследването си върху фалшивите новини, бих препоръчал да потърси измеренията на явлениято в по-широк балкански и славянски контекст; да се опита да приспособи част от термините с български съответствия; там, където е възможно, разбира се; да предоставя нови примери за нуждите на българските електронни корпуси и с това да даде възможност явлениято да се наблюдава в неговите изменения.

В края на становището не мога да не изразя своето удовлетворение от академичния увлекателен стил, на който е написан текстът. Това го прави четиво, което с интерес ще разгърнат и прочетат както научните работници от различни сфери, така и студентите от фундаментални професионални направления, студентите българисти и журналисти особено, а защо не и учениците от средните училища. Дълбоко убеден съм, че дисертационният труд на Руслана Маргова (след малко корекции и редакторски намеси) трябва да бъде издаден като книга и в кратко резюме в превод на английски език трябва да представи и на световната научна общност своите анализи и изводи, защото темата на изследването разглежда интересен и важен проблем, който още веднъж

акцентира върху българския научен принос в анализа на фалшивите новини, а това осмисля и допринася решаването на проблемите по идентификацията им на наднационално равнище.

Не мога да не отбележа, че авторката е съобщила много от направените препоръки по време на вътрешното обсъждане на текста и това е довело до неговото прецизиране и задълбочаване.

Авторефератът достоверно отразява съдържанието на дисертацията.

В заключение категорично гласувам ЗА присъждането на научната и образователна степен „доктор“ на Руслана Маргова, тъй като съм убеден в приноса на изследването ѝ както в теоретичен, така и в практически план.

18.06.2023 г.

Рецензент:.....

Гр. София

(Доц. д-р Владислав Миланов)